

รายงานวิจัยสถาบัน

เรื่อง

การสำรวจความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน
ในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

ธัญญพร มาบวบ

ศิริพงศ์ กันตะบุตร

งานวิจัยสถาบันฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

รายงานวิจัยสถาบัน

เรื่อง

การสำรวจความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน
ในเขตเทศบาลนครพิบูลย์โลก อำเภอเมืองพิบูลย์โลก จังหวัดพิบูลย์โลก

ธัญญพร มาบวบ

ศิริพงศ์ กันตะบุตร

งานวิจัยสถาบันฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

บทคัดย่อ

การสำรวจความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ในการจัดทำฐานข้อมูลการเขียนโครงการบริการวิชาการที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สำนักศิลปะและวัฒนธรรม และมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ทั้งหมด 12 ชุมชน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างจำแนกได้ 2 ประเภท ดังนี้ ประเภทที่ 1. ผู้นำชุมชน ทั้งหมด 12 ชุมชน รวมทั้งสิ้น 12 คน ประเภทที่ 2. ผู้อยู่อาศัยในชุมชน ทั้งหมด 12 ชุมชน รวมทั้งสิ้น 120 คน ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้รวมทั้งสิ้น 132 คน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้นำชุมชนและแบบสอบถามสำหรับผู้อยู่อาศัยในชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ทำการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage) อีกทั้งทำการวิเคราะห์หาค่าคะแนนเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ผลการวิจัย พบว่าความต้องการอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่ ศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกมีความต้องการที่หลากหลายซึ่งขึ้นอยู่กับเอกลักษณ์ของชุมชนซึ่งมีความต้องการในหลายเรื่องทั้งเรื่องของการละเล่นกลองยาว การรำกลองยาว การละเล่นดนตรีไทย รวมไปถึงงานฝีมือ อาทิเช่น งานแกะสลัก งานบายศรี งานฝีมือเกี่ยวกับดอกไม้สด การรักษาตามแนวทางแพทย์แผนไทยโบราณผ่านการนวดแผนไทย การจับเส้น การเป่าเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยต่างๆ ทางด้านของศิลปะการแสดงก็มีทั้งในเรื่องของการแสดงลิเก ละครชาตรี และสุดท้ายคือเรื่องของการทำอาหารพื้นบ้าน โดยรูปแบบการฝึกอบรม/อบรมเชิงปฏิบัติการ มีความต้องการในลำดับมากที่สุด ลำดับรองลงมา คือ หนังสือ/วารสาร/บทความวิชาการ, การประชุม/สัมมนา/เสวนา, การจัดพิพิธภัณฑ์ชุมชน, การจัดนิทรรศการและในรูปแบบอื่นๆ เพื่อการอนุรักษ์ สืบสานศิลปวัฒนธรรมชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกให้ยั่งยืนต่อไป

บทสรุปผู้บริหาร

เนื่องจากสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามซึ่งเป็นหนึ่งในสถาบันอุดมศึกษาที่สร้างสรรค์การพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการรับบริการวิชาการแก่ชุมชนและท้องถิ่น รวมไปถึงการสร้างนวัตกรรมใหม่เพื่อการแข่งขันทั้งในระดับชาติจนถึงระดับนานาชาติ ซึ่งพันธกิจหนึ่งของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม คือการดำเนินงานทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม อันเป็นผลมาจากการเล็งเห็นถึงความสำคัญของการดูแลงานทางด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมสืบสานงานทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมให้คงอยู่กับสังคมไทยไปอย่างยาวนาน การสำรวจความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จึงเป็นอีกภารกิจหนึ่งเพื่อศึกษาความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก สำหรับเป็นฐานข้อมูลในการบริการวิชาการชุมชนได้ตรงตามความต้องการของชุมชน

สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษาถึงบริบทและข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีการศึกษาถึงแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ สอบถามชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก รวมไปถึงแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา งานวิจัย แล้วจึงนำแบบสอบถามจัดส่งให้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อทำการตอบแบบสอบถามที่ได้กำหนดไว้ เสร็จแล้วก็เก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนโดยไปรับด้วยตัวเองซึ่งได้รับคืนจากชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ที่ตอบแบบสอบถามครบตามจำนวนที่ส่งแบบสอบถามทั้งหมด จึงนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของข้อมูลแล้วให้คะแนนตามค่าน้ำหนักของคะแนนสำหรับแบบสอบถามที่กำหนดไว้และนำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ในการคำนวณค่าที่ได้กำหนดไว้ สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ก็คือ แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้นำชุมชนและแบบสอบถามสำหรับผู้อยู่อาศัยในชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ทำการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage) อีกทั้งทำการวิเคราะห์หาค่าคะแนนเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 64 ชุมชน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มี ทั้งหมด 12 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนพญาเสือ ชุมชนมหาจักรพรรดิ ชุมชนท่ามะปราง ชุมชนวัดจันทร์ตะวันตก ชุมชนตาลเดี่ยว ชุมชนราชพฤกษ์ ชุมชนสระแก้ว ชุมชนประตูเมือง ชุมชนแสนพลพ่าย ชุมชนมหาธรรมราชา ชุมชนพระยาสุรสีห์ และชุมชนพระลือ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างจำแนกได้ 2 ประเภท ดังนี้ ประเภทที่ 1. ผู้นำชุมชนฯ ละ 1 คน ทั้งหมด 12 ชุมชน รวมทั้งสิ้น 12 คน ประเภทที่ 2. ผู้อยู่อาศัยในชุมชนฯ ละ 10 คน ทั้งหมด 12 ชุมชน รวมทั้งสิ้น 120 คน ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้รวมทั้งสิ้น 132 คน

สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่าความต้องการอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่ ศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกมีความต้องการที่หลากหลายซึ่งขึ้นอยู่กับเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งมีความต้องการในหลายเรื่องทั้งเรื่องของการละเล่นกลองยาว การรำกลองยาว การละเล่นดนตรีไทย รวมไปถึงงานฝีมือ อาทิเช่น งานแกะสลัก งานบายศรี งานฝีมือเกี่ยวกับดอกไม้สด การรักษาตามแนวทางแพทย์แผนไทยโบราณ ผ่านการนวดแผนไทย การจับเส้น การเป่าเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยต่างๆ ทางด้านของศิลปะการแสดงก็มีทั้งในเรื่องของการแสดงลิเก ละครชาตรี และสุดท้ายคือเรื่องของการทำอาหารพื้นบ้าน โดยรูปแบบการฝึกอบรม/อบรมเชิงปฏิบัติการ มีความต้องการในลำดับมากที่สุด ลำดับรองลงมา คือ หนังสือ/วารสาร/บทความวิชาการ,

การประชุม/สัมมนา/เสวนา, การจัดพิพิธภัณฑ์ชุมชน, การจัดนิทรรศการและในรูปแบบอื่นๆ เพื่อการอนุรักษ์ สืบสานศิลปวัฒนธรรมชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกให้ยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการรับบริการวิชาการ ด้านในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก เพื่อจัดทำโครงการบริการวิชาการที่ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ในการดำรงชีวิต การอนุรักษ์ สืบสาน และถ่ายทอดศิลปะพื้นบ้าน ภูมิปัญญาของชุมชนที่ใช้ในการดำเนินชีวิตกันมาจากรุ่นสู่รุ่น อาศัยความชำนาญในการฝึกฝนจนสามารถประดิษฐ์ ใช้เอง และจำหน่ายได้ในบางส่วน สอดคล้องกับ มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2539: 4) ได้กล่าวว่า หมายถึง ผลงาน ศิลปะที่ชาวบ้านหรือกลุ่มคนในกลุ่มชนในแต่ละพื้นที่ประดิษฐ์สร้างขึ้นตามความจำเป็น และความรู้สึกรู้สึกเห็น ตนเองเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านการดำรงชีวิตและความต้องการคุณค่าด้านความงามผลงานเป็นศิลปะ พื้นบ้านหรือศิลปะพื้นถิ่นและหัตถกรรมพื้นบ้านซึ่งมีลักษณะเป็นงานช่างฝีมือหรือช่างศิลป์ การเก็บข้อมูลเชิง คุณภาพของผู้นำชุมชนฯละ 1 คน ทั้งหมด 12 ชุมชน พบว่าความต้องการอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่ ศิลปะ พื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกมีความต้องการที่หลากหลายซึ่งขึ้นอยู่กับเอกลักษณ์ ของชุมชน ซึ่งมีความต้องการในหลายเรื่องทั้งเรื่องของการละเล่นกลองยาว การรำกลองยาว การละเล่นดนตรีไทย รวมไปถึงงานฝีมือ อาทิเช่น งานแกะสลัก งานบายศรี งานฝีมือเกี่ยวกับดอกไม้สด การรักษาตามแนวทางแพทย์ แผนไทยโบราณผ่านการนวดแผนไทย การจับเส้น การเป่าเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยต่างๆ ทางด้านของ ศิลปะการแสดงก็มีทั้งในเรื่องของการแสดงลิเก ละครชาตรี และสุดท้ายคือเรื่องของการทำอาหารพื้นบ้าน โดย รูปแบบการฝึกอบรม/อบรมเชิงปฏิบัติการ มีความต้องการในลำดับมากที่สุด ลำดับรองลงมา คือ หนังสือ/วารสาร/ บทความวิชาการ, การประชุม/สัมมนา/เสวนา, การจัดพิพิธภัณฑ์ชุมชน, การจัดนิทรรศการและในรูปแบบอื่นๆ เพื่อการอนุรักษ์ สืบสานศิลปวัฒนธรรมชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกให้ยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1. เมื่อมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามให้งบประมาณสนับสนุนให้จัดโครงการบริการวิชาการที่ สอดคล้องตามความต้องการของชุมชนแล้วสามารถทำวิจัยศึกษาการจัดกิจกรรม เมื่อหาข้อปรับปรุง พัฒนาการ กิจกรรมครั้งต่อไปได้
2. ควรมีการวิจัยในรูปแบบนี้ในชุมชนที่เหลือ เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญา ท้องถิ่นของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก และเพื่อทราบถึงความต้องการรับบริการวิชาการของชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัย การสำรวจความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลกในครั้งนี้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีทางคณะผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณอาจารย์นิภารัตน์ กาญจนโชติ อดีตผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุมพล เสมอพันธ์ ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือ พร้อมทั้งให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย

ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุมพล เสมอพันธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บุชบา หินเธาว์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผ่องลักษณ์ จิตต์การุญ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือ แนะนำ เสนอแนวคิด พร้อมทั้งทำการตรวจสอบ และแก้ไขข้อบกพร่องของเครื่องมือในการวิจัยให้มีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก

ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกทั้ง 12 แห่ง ได้แก่ ชุมชนพญาเสือ ชุมชนมหาจักรพรรดิ ชุมชนท่ามะปราง ชุมชนวัดจันทร์ตะวันตก ชุมชนตาลเดี่ยว ชุมชนราชพฤกษ์ ชุมชนสระแก้ว ชุมชนประตูเมือง ชุมชนแสนพลพ่าย ชุมชนมหาธรรมราชา ชุมชนพระยาสุรสีห์และชุมชนพระลือที่ให้ความอนุเคราะห์เสียสละเวลาให้ข้อมูล และองค์ความรู้เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชน อีกทั้งความร่วมมือในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นผู้ที่อาศัยในชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์เสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถามเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำโครงการ กิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและมหาวิทยาลัยต่อไป

และผู้วิจัยขอขอบคุณบุคลากรสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือ พร้อมทั้งให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย

คุณความดีหรือประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้แก่บุพการี ผู้มีพระคุณทุกท่าน และครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้มาตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน

ธัญญพร มาบวบและคณะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
บทสรุปผู้บริหาร	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ฉ-ซ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
ปัญหาการวิจัย	2
คำถามในการวิจัย	2
วัตถุประสงค์การวิจัย	2
ขอบเขตการวิจัย	3
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
กรอบแนวคิดการวิจัย	16
3 วิธีดำเนินการวิจัย	17
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประเด็นที่ศึกษา แหล่งข้อมูล/กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย	17
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบบันทึกข้อมูล	19
การวิเคราะห์ข้อมูล/สถิติที่ใช้	19
4 ผลการวิจัย	20
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	20
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	26
สรุปผลการวิจัย	26
อภิปรายผลการวิจัย	27
ข้อเสนอแนะ	28
เอกสารอ้างอิง	29
ภาคผนวก	31
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อใช้ในการวิจัย	31
ภาคผนวก ข รูปภาพประกอบการวิจัย	35
ประวัติผู้วิจัย	37

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	3
2	กลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	4
3	ชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	17
4	กลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	18
5	แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ	22
6	แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกอายุ	22
7	แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการศึกษา	23
8	แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพ	23
9	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้ตอบแบบสอบถามความต้องการของชุมชน ให้สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามส่งเสริม สนับสนุนบริการ วิชาการด้านศิลปวัฒนธรรม	24

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดพิษณุโลกได้ชื่อว่าเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือตอนล่างที่มีความสำคัญทั้งจากการให้บริการผู้คนผ่านจุดยุทธศาสตร์ในการเชื่อมโยงกับภูมิภาคอาเซียนผ่านเส้นทางสี่แยกอินโดจีน ซึ่งทำให้พิษณุโลกมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมจากผู้คนในภูมิภาคอาเซียนที่หลั่งไหลเข้ามาจากหลายทิศทางและจากทั้งความหลากหลายของผู้คนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดพิษณุโลกซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ โดยจังหวัดพิษณุโลกมีวิสัยทัศน์ในเมืองพิษณุโลกเป็นเมืองบริการเศรษฐกิจและสังคมสี่แยกอินโดจีนตามแผนพัฒนาจังหวัดพิษณุโลก 4 ปี (พ.ศ.2561 – 2564) ซึ่งมีพันธกิจในการพัฒนาเพื่อเป็นเมืองบริการที่หลากหลาย (Service City) และมีความปลอดภัยสูง (Safety City) (สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการจังหวัด 2560) ซึ่งการให้บริการที่หลากหลายต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้คนในจังหวัดพิษณุโลกอีกทั้งยังต้องสร้างรายได้ในแง่ของการให้บริการทางด้านเศรษฐกิจอีกด้วย และสิ่งสำคัญของการให้บริการที่สร้างสังคมได้อย่างยั่งยืน คือการให้บริการทางวิชาการโดยสถานศึกษาในจังหวัดพิษณุโลกมีหลายแห่ง ทำให้สถานศึกษาเร่งพัฒนาตนเองโดยต้องคงอัตลักษณ์ของตนให้สอดคล้องกับการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นเพื่อช่วยให้การขับเคลื่อนจังหวัดพิษณุโลกสู่การเป็นเมืองบริการที่หลากหลายได้อย่างยั่งยืนและถาวรในรูปแบบของการบูรณาการของจังหวัดกับทุกภาคส่วน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามซึ่งเป็นหนึ่งในสถาบันอุดมศึกษาที่สร้างสรรค์การพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการรับบริการทางด้านวิชาการแก่ชุมชนและท้องถิ่น รวมไปถึงการสร้างนวัตกรรมใหม่เพื่อการแข่งขันทั้งในระดับชาติจนถึงระดับนานาชาติ ซึ่งพันธกิจหนึ่งของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม คือการทํานุบำรุงงานทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม อันเป็นผลมาจากการเล็งเห็นถึงความสำคัญของการดูแลงานทางด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมสืบสานงานทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมให้คงอยู่กับสังคมไทยไปอย่างยาวนาน แต่ทั้งนี้ก็ต้องมีการปรับตัวเพื่อให้การเข้าถึงการรับบริการวิชาการทางด้านศิลปวัฒนธรรมสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ รวมไปถึงสอดคล้องกับบริบทของสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบันด้วย โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามได้กำหนดให้มีหน่วยงานขึ้นมาหน่วยงานหนึ่งเพื่อรองรับการให้บริการวิชาการทางด้านศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะเพื่อให้การเข้าถึง การรับบริการของผู้คนที่สนใจและดึงดูดผู้คนจากทุกเพศทุกวัยซึ่งจะส่งผลให้การรับบริการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการ เพื่อสร้างความพึงพอใจอันดีงามต่อกัน อันจะส่งผลให้การทํานุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมเป็นไปต่อเนื่องและสร้างผลงานอันทรงคุณค่าให้แก่ผู้คนที่ได้รับถึงสืบไป

การบริการวิชาการถือเป็นพันธกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ซึ่งแต่ละสถาบันมีรูปแบบการจัดการบริการวิชาการที่แตกต่างกันในรายละเอียด แต่โดยมากเป้าหมายหลักของการจัดการบริการวิชาการมีเป้าหมายเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่รวมถึงต่อยอดในองค์ความรู้เดิมให้มีความทันสมัยตามยุคตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงจากในอดีตมาก ซึ่งในปัจจุบันการให้บริการวิชาการมีการนำการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือภาคประชาสังคมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดบริการวิชาการเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนซึ่งจะทำให้การจัดการบริการเป็นไปตามความต้องการของชุมชนเพื่อสะท้อนถึงวัฒนธรรมของชุมชนซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันไป รวมไปถึงการส่งเสริมองค์ความรู้ภายในชุมชนให้เป็นที่รู้จักแก่สาธารณชน

อีกทั้งยังช่วยสร้างการจัดการอย่างมีระบบเพื่อการเผยแพร่ข้อมูลให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของชุมชนรวมถึงเป็นการนำข้อมูลเผยแพร่ผ่านเทคโนโลยีอันสมัยเพื่อสร้างฐานข้อมูลให้ผู้ที่สนใจนำมาศึกษา ก่อนที่ข้อมูลเหล่านี้จะสูญหายไปตามกาลเวลา

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามในฐานะหน่วยงานที่ดูแลงานทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม ตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยเพื่อส่งเสริมการทำนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ทั้งยังให้การจัดการบริการวิชาการทางด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นไปตามตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย ซึ่งทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรมได้มีการจัดโครงการ กิจกรรมรวมถึงสร้างสรรค์งานวิจัยอันทรงคุณค่า และสร้างผลงานในรูปแบบที่เกี่ยวข้อง โดยในแง่ของการบริการวิชาการทางด้านศิลปวัฒนธรรมอันจะต้องสอดคล้องกับงานวิจัยเพื่อสร้างการบริการอันเป็นที่ต้องการและยอมรับของผู้คนในท้องถิ่นและในสังคมทั้งนี้จากสภาพปัญหาการขาดข้อมูลในเรื่องของการให้บริการวิชาการทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่เป็นความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงอีกทั้งเพื่อให้การบริการวิชาการทางด้านศิลปวัฒนธรรมมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลจึงก่อให้เกิดการจัดทำงานวิจัยเพื่อให้ทราบถึงความต้องการรับบริการวิชาการทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม รวมไปถึงการเผยแพร่องค์ความรู้ของการบริการวิชาการทางด้านศิลปวัฒนธรรมให้เกิดการเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลของผู้คนที่สนใจจึงส่งผลให้เกิดงานวิจัยในลักษณะนี้ขึ้น ทั้งนี้การจัดทำงานวิจัยดังกล่าวยังจะได้นำไปปรับปรุงพัฒนาเพื่อสร้างบริการวิชาการที่เป็นที่ต้องการของชุมชน สังคมในระยะยาวต่อไปได้อีกด้วย

จากเหตุผลดังกล่าวทางคณะผู้วิจัยจึงได้ตระหนักเห็นถึงความสำคัญของการให้บริการทางด้านศิลปวัฒนธรรมซึ่งการให้บริการที่ดีต้องสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้รับบริการจากสำนักศิลปะและวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นการสร้างฐานข้อมูลในการให้บริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมซึ่งจะได้นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนางานทางด้านศิลปวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดีอีกด้วยจึงส่งผลให้คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของประชาชน ในเขตชุมชนเมืองพิษณุโลกอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลกขึ้นเพื่อก่อประโยชน์สูงสุดให้แก่ชุมชน และท้องถิ่นสืบไป

ปัญหาการวิจัย

ชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกมีความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมในด้านใดบ้าง และอย่างไร

คำถามที่ใช้ในการวิจัย

ชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกมีความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมในด้านใดบ้างและอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ศึกษาความต้องการการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ซึ่งได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาวิจัยตามวิธีการดำเนินงานวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 64 ชุมชน แบ่งเขตพื้นที่ชุมชนออกเป็น 4 เขต (โซน) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

ที่	โซนที่ 1	โซนที่ 2	โซนที่ 3	โซนที่ 4
1	คลองมหาไทย	วัดหนองบัว	พันปี	หลังศาล
2	อรัญญิก	มหาจักรพรรดิ	วัดจันทร์ตะวันออก	เทพารักษ์
3	ธรรมบูชา	วิเศษไชยชาญ	พระยาสุพรรณ	สระสองห้อง
4	พระองค์ขาว	พระองค์ดำ	ท่ามะปราง	บ้านคลองพัฒนา
5	พญาเสือ	ชาญเวชกิจพัฒนา	มหานุภาพ	วัดจันทร์ตะวันตก
6	ธรรมจักรพัฒนา	กัลยาณมิตร	ร่วมใจ	ประชาอุทิศ
7	เสรีราษฎร์พัฒนา	รถไฟสามัคคี	บรมไตรโลกนารถ 21	ประตูเมือง
8	เจดีย์ยอดทอง	ราเมศวร	ดิอินทร์พัฒนา	สิงห์วัฒน์ ซอย 3
9	สุพรรณกัลยา	ราชพฤกษ์	อภิชาติบุตร	สิงห์วัฒน์ ซอย 5
10	ตาลเดี่ยว	พุทธบูชา	ร่วมใจไมตรี	ไชยานุภาพ
11	วัดน้อยพัฒนา	มหาธรรมราชา	บึงพระจันทร์ 40	บ้านคลองสามัคคี
12	เรื่อนแพ	เจ้าพระยา	สระแก้ว	พระร่วง ซอย 2
13	เสือทิม	วิสุทธิกษัตริย์	ขุนพิเรนทรเทพ	พระลือ
14	เกษมรัฐพัฒนา	มาลาเปียง	ศรีธรรมไตรปิฎก	หรรษนันท์ 49
15	ศรีวิสุทธิ	-	พระยาสุรสีห์	ประชาพิทักษ์ 99
16	พิชัยสงคราม	-	-	ราชบูรณะ
17	แสนพลพ่าย	-	-	ประสงค์ประสาท
18	มิตรภาพ	-	-	-

(ที่มา: ข้อมูลกองสวัสดิการสังคม เทศบาลนครพิษณุโลก ณ วันที่ 11 ธันวาคม 2556)

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จำแนกจากชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก จำนวน 4 โซน โซนละ 3 ชุมชน ทั้งหมด 12 ชุมชน ได้แก่

ตารางที่ 2 กลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

ที่	โซนที่ 1	โซนที่ 2	โซนที่ 3	โซนที่ 4
1	พญาเสือ	มหาจักรพรรดิ	ท่ามะปราง	วัดจันทร์ตะวันตก
2	ตาลเดี่ยว	ราชพลักษ์	สระแก้ว	ประตูเมือง
3	แสนพลพ่าย	มหาธรรมราชา	พระยาสุรสีห์	พระลือ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จำแนกจากผู้อาศัยชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก โดยจำแนกได้ต่อไปนี้

1. ผู้นำชุมชนๆ ละ 1 คน ทั้งหมด 12 ชุมชน รวมผู้นำชุมชนทั้งสิ้นจำนวน 12 คน
 2. ผู้อยู่อาศัยในชุมชนๆ ละ 10 คน ทั้งหมด 12 ชุมชน รวมจำนวนผู้อยู่อาศัยในชุมชนทั้งสิ้น 120 คน
- ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้รวมทั้งสิ้น 132 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

สำรวจเฉพาะความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

ขอบเขตด้านเวลา

1 ปี ตั้งแต่ ตุลาคม 2559 – กันยายน 2560

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ความต้องการ หมายถึง ความอยากได้สิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งในบางเวลาหรือบางสถานการณ์

บริการวิชาการ หมายถึง การให้ความรู้ในรูปแบบการจัดอบรมหรือชี้แนะแนวทางในการศึกษาเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งมีการกำหนดรูปแบบหรือทิศทางในการให้ความรู้นั้นไว้ล่วงหน้า โดยมีผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ มาให้ความรู้เพื่อนำไปต่อยอดความรู้หรือเผยแพร่ความรู้และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในทางใดทางหนึ่งได้

ชุมชน หมายถึง กลุ่มผู้คนซึ่งอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก โดยผู้คนนั้นมีข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ศิลปวัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกถึงแบบแผนที่ดีของไทย ผ่านการสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถโดยอาศัยศิลปะพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

ศิลปะพื้นบ้าน หมายถึง ผลงานทางด้านศิลปกรรม หัตถกรรมซึ่งอาศัยวัสดุจากชุมชนโดยอาศัยความคิดจากการสั่งสมจากบรรพบุรุษ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความสามารถของชุมชน ในการสร้างสรรค์ พัฒนาผลงานเพื่อ การดำรงชีวิตประจำวันโดยผ่านการสั่งความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์จากบรรพบุรุษซึ่งได้สั่งสมและ ปฏิบัติสืบต่อกันมา ทางด้านศิลปะการแสดง อาหารและการแพทย์แผนไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบความต้องการในการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาล นครพิษณุโลก
2. สามารถนำข้อมูลความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาล นครพิษณุโลกมาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมหรือโครงการบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรม ของสำนักศิลปะ และวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
3. ชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก เกิดความสนใจในเรื่องการรับบริการวิชาการด้าน ศิลปวัฒนธรรมมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมหรือ โครงการซึ่งตนมีส่วนในการคิดและเสนอแนะในเรื่องที่ตนเองสนใจซึ่งจะส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ ส่งเสริม และ สนับสนุนศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นตามนโยบายของรัฐบาล

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของประชาชน ในเขตชุมชนเมือง พิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งต้องอาศัยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยมีแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามหัวข้องานวิจัยดังกล่าว ดังต่อไปนี้

- บทบาทของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
- แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชุมชนและทุนทางวัฒนธรรม
- ศิลปะพื้นบ้าน
- ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทบาทของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ปรัชญา ทำนุบำรุงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนาคนและท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

วิสัยทัศน์ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม เป็นศูนย์รวมของการให้บริการองค์ความรู้ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ทั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ

อัตลักษณ์ กิจกรรมเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรม

เอกลักษณ์ เป็นแหล่งเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมทั้งในและต่างประเทศ

พันธกิจ

- อนุรักษ์ ส่งเสริม สนับสนุน และเผยแพร่การทำนุบำรุงศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ส่งเสริมสนับสนุนนักศึกษาในสถาบันให้มีความรู้ ความเข้าใจในงานด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และมีความภูมิใจในความเป็นไทย
- พัฒนาการให้บริการวิชาการศิลปวัฒนธรรม ทางด้านศาสนา และภูมิปัญญาไทย
- พัฒนาระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล และองค์การแห่งการเรียนรู้

ประเด็นยุทธศาสตร์

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 แหล่งเรียนรู้สู่การเชื่อมโยงภาคเหนือตอนล่าง

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาสำนักศิลปะและวัฒนธรรมให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ภายใต้อาณาเขตวัฒนธรรมที่ดี บริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล

กลยุทธ์ของหน่วยงาน

1. อนุรักษ์และจัดกิจกรรมทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมนักศึกษาเพื่อการบูรณาการกับศิลปวัฒนธรรม
3. บูรณาการศิลปวัฒนธรรมสู่การเรียนการสอน
4. สนับสนุนการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. สร้างเครือข่ายการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม
6. บริหารจัดการและดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล

ภาระงานของงานบริการวิชาการ

- การให้บริการวิชาการศิลปวัฒนธรรม ศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- การบูรณาการศิลปวัฒนธรรม ศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- การวิจัยศิลปวัฒนธรรม ศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- หน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลก
- การส่งเสริม และสนับสนุนการบริการวิชาการ การบูรณาการ และงานวิจัยศิลปวัฒนธรรม ศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- การรวบรวม จัดทำ พัฒนาฐานข้อมูลบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ งานด้านบริการ วิชาการ งานด้านการบูรณาการ และงานวิจัยด้านศิลปวัฒนธรรม ศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่น (แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 สำนักศิลปะและวัฒนธรรม)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชุมชนและทุนทางวัฒนธรรม

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2540) กล่าวว่า แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนมีความชัดเจนในการมองเห็นคุณค่าของชุมชน โดยเสนอแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย 6 ข้อ ดังนี้

1. เน้นการพัฒนาแบบกลุ่มซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิมของคนไทยซึ่งไม่คำนึงการ แข่งขันระหว่างปัจเจกชน
2. ปลุกจิตสำนึกแบบชุมชนในด้านความรัก ความสามัคคี ความภาคภูมิใจในท้องถิ่น
3. มีกระบวนการผลิตซ้ำจิตสำนึกชุมชนไทยผ่านปัญญาชนของท้องถิ่น นักวิชาการในเมือง นักพัฒนาและผู้อาวุโสในชุมชนเพื่อสืบทอดจิตสำนึกของชุมชนต่อไป
4. มีกลุ่มชาวบ้านในรูปของการจัดองค์กร เช่น สหกรณ์ สมาพันธ์ เพื่อให้มีอำนาจต่อรองกับ องค์กรภายนอก
5. มีการประสานวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มต่างๆ เพื่อสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนและ เรียนรู้ซึ่งกันและกัน
6. มีความสัมพันธ์และใกล้ชิดกับธรรมชาติโดยช่วยกันอนุรักษ์ปกป้องธรรมชาติเพื่อคง ความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน วัฒนธรรมชุมชนมีความหมายในการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน

ท้องถิ่นโดยอาศัยความรู้และภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมาเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและการพัฒนาชีวิตรวมถึงการปฏิเสธอำนาจของรัฐและเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่จะเข้ามาครอบงำทางความคิด ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน

แนวคิดวัฒนธรรมของชุมชนของฉัตรทิพย์ นาถสุภา ให้ความสำคัญว่า ชุมชน หมู่บ้านว่าเป็นองค์กรที่มีพลัง หมู่บ้านไทยยังมีพลังยึดเหนี่ยวกันไว้แม้จะถูกแรงกระแทกจากภายนอกทั้งนี้เป็นผลมาจาก

1. ระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจระหว่างสมาชิกในชุมชนทำให้เกิดระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติพึ่งพากัน
2. ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ
3. ลักษณะพิเศษของรัฐศักดินาไม่เข้าใจและได้เข้าไปจัดการกระบวนการผลิตในระดับหมู่บ้าน โดยการบริหารการปกครองในอดีตให้ความสำคัญเพียงหมู่บ้านทำหน้าที่ส่งส่วยให้ตามที่ต้องการเท่านั้น ทำให้ระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินดำรงอยู่ ระบบร่วมในทรัพย์สินคือเป็นหัวใจของชุมชน

นอกจากนี้ยังพบแนวคิดทุนวัฒนธรรมของบูดีเยอร์ (1983) กล่าวว่าทุนวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่มี 3 รูปแบบกล่าวคือ

1. ใน embodies state เป็นสิ่งที่ฝังอยู่ในตัวคนและกลุ่มคนมาอย่างยาวนาน ได้แก่ ความคิด จินตนาการ ความคิดริเริ่มและความเชื่อ
2. ใน objectified state เป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรม ในรูปแบบของสินค้าวัฒนธรรม เช่น รูปภาพ หนังสือ สิ่งก่อสร้าง สถานที่ที่เป็นมรดกโลก
3. institutionalization state หรือความเป็นสถาบันซึ่งสามารถทำให้เกิดความเป็นรูปธรรม เช่น กติกา การยอมรับที่หลาย ๆ คนเห็นร่วมกัน เช่น การยอมรับในสถาบันพระมหากษัตริย์ วัดและโรงเรียน การศึกษาวัฒนธรรมของบูดีเยอร์จะไม่เน้นคำตอบในเชิงเศรษฐศาสตร์หากแต่ได้ให้ความสำคัญในการศึกษาทรัพยากรบุคคล จิตสำนึกในศักดิ์ศรีและอำนาจแห่งตนการสร้างวัฒนธรรมที่มีการเท่าเทียมกัน แนวคิดทุนวัฒนธรรมของ อมรา พงศาพิชญ์ เป็นส่วนหนึ่งของทุนทางสังคม สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดกว้าง ยอมรับวัฒนธรรมและสิ่งใหม่จากภายนอกและสามารถนำทั้งสิ่งใหม่มาผสมผสานกับสิ่งเก่าที่มีอยู่แล้วปรับให้เข้ากับวิถีชีวิตไทยได้ตลอดเวลาทำให้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนั้นในการศึกษาทุนวัฒนธรรมเป็นการศึกษาที่มีความละเอียดอ่อนการมองวัฒนธรรมเป็นทุนทางสังคมซึ่งไม่สามารถวัดได้ในเชิงปริมาณ ทั้งนี้เพราะ ทุนทางวัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตที่จะต้องศึกษาครอบคลุมทั้งบริบททางสังคมและเงื่อนไขวิถีชีวิต (สมศักดิ์ คล้ายสังข์. 2554)

ศิลปะพื้นบ้าน (Folk Art)

ความหมายของศิลปะพื้นบ้าน ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

วิโรฒ ศรีสุโร (2528: 86) ให้ความหมายว่า เป็นผลงานสำเร็จของชาวบ้านที่มีคุณค่าทางศิลปะพอสมควร เป็นการบ่งบอกให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาดของช่างระดับพื้นบ้าน ที่สามารถแก้ปัญหาธรรมดาๆ ให้ดูดี มีลักษณะสืบทอดกันมาต่อหลายชั่วอายุคน ส่วนใหญ่จะเป็นผลงานทางเครื่องมือเครื่องใช้ในการยังชีพ และจรรโลงใจในพุทธศาสนา ผลผลิตของงานศิลปะพื้นบ้านจึงเน้นหนักในทางประโยชน์ใช้สอยเป็นจุดใหญ่ ความงามจึงแสดงออกมาจากความเรียบง่าย ชื่อ ไม่รกรุงรัง หรือมากไปด้วยการตกแต่งจนเกินเลย

มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2539: 4) ได้กล่าวว่า หมายถึง ผลงานศิลปะที่ชาวบ้านหรือกลุ่มคนในกลุ่มชนในแต่ละพื้นที่ประดิษฐ์สร้างขึ้นตามความจำเป็น และความรู้สึกนึกเห็นตนเองเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านการดำรงชีวิตและความต้องการคุณค่าด้านความงามผลงานเป็นศิลปะพื้นบ้านหรือศิลปกรรมพื้นถิ่นและหัตถกรรมพื้นบ้านซึ่งมีลักษณะเป็นงานช่างฝีมือหรือช่างศิลป์ และอาจเรียกว่าเป็นงานศิลปหัตถกรรมและยังหมายถึง ผลงานศิลปะที่ใช้วัสดุพื้นถิ่นในการประดิษฐ์สร้างซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ คือ ความคิด ฝีมือ ความเรียบง่าย ประโยชน์ใช้สอย และความงามบนพื้นฐานของธรรมชาติแวดล้อม สังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและความเชื่อ ศิลปะพื้นบ้านจึงมีความหมายต่อการดำรงชีวิต และมีคุณค่าต่อการบำรุงขวัญเป็นศิลปกรรมที่มีการศึกษาและสืบสานที่เป็นไปในเชิงวัฒนธรรม

ศิลปะพื้นบ้านมักพบได้ทั่วไปตามชุมชนหรือในชนบทตามท้องถิ่นต่างๆ ผู้สร้างมักเป็นชาวบ้านในท้องถิ่น ลักษณะของเครื่องมือ เครื่องใช้สิ่งก่อสร้าง จึงทำขึ้นมาเพื่อคนทั่วไปใช้ มิใช่ประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อใช้หรือถ่ายทอดในหมู่บุคคลชั้นสูง ศิลปะพื้นบ้านจึงมีลักษณะที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ไม่ผูกพันหรือขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ ทฤษฎีทางศิลปะใด ๆ

งานศิลปะพื้นบ้านโดยทั่วไปแล้ว จะแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมในแต่ละท้องถิ่นในลักษณะของรูปแบบ ขบวนการผลิต และวัสดุที่ใช้ ส่วนใหญ่มักเป็นไปเพื่อการดำรงชีพมากกว่า เพราะฉะนั้นศิลปะพื้นบ้านประเภทต่างๆ จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ในท้องถิ่นเป็นสำคัญ สิ่งที่เป็นศิลปะพื้นบ้านจึงมีลักษณะเป็นไปตามถิ่นกำเนิด ซึ่งอาจมีรูปแบบ วิธีการ และวัสดุแตกต่างกันไป โดยมีจุดมุ่งหมายและประโยชน์ใช้สอยอย่างเดียวกัน แต่ด้วยเพราะอยู่ในแหล่งกำเนิดท้องถิ่นที่ต่างกัน จึงทำให้ทรัพยากรที่ใช้มีความต่างกัน หรืออาจมีวัสดุเดียวกัน แต่วิธีการสร้างงานและรูปแบบที่สืบทอดของแต่ละถิ่นเป็นไปอย่างเฉพาะตัว เฉพาะถิ่น ซึ่งรวมถึงการมีธรรมเนียมทอดเป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาในแต่ละท้องถิ่นที่ต่างกันด้วย

ลักษณะพิเศษของศิลปะพื้นบ้าน เป็นผลงานที่มีความเรียบง่ายรูปแบบและวิธีการเป็นไปตามสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน แม้ว่าศิลปะพื้นบ้านส่วนใหญ่จะสร้างขึ้นเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันหรือต่อสังคม เศรษฐกิจ ศาสนาและอื่นๆ โดยมีจุดประสงค์ที่ตรงตามหน้าที่เด่นชัดในตัวเอง แต่ก็พบว่ามีการผลิตศิลปะพื้นบ้านจำนวนไม่น้อยที่ได้มีการทำขึ้นตามความพอใจของชาวบ้านเอง ซึ่งสร้างสรรค์ขึ้นมาโดยไม่ได้รับใช้ความจำเป็นและความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น แต่เป็นผลงานที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความรู้สึกด้านอารมณ์ อันเป็นสิ่งธรรมดาโลกที่มนุษย์พึงแสวงหาความเพลิดเพลินบันเทิงใจ ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าบางสมัย บางเวลา ชาวบ้านอาจมีความเป็นอยู่อุดมสมบูรณ์ มีเวลาเหลือเฟือเพื่อที่จะประดิษฐ์ประดับประดาผลงานให้มีความวิจิตรพิสดารกว่าเป็นอยู่ เช่น การเขียนภาพจิตรกรรมบนฝาผนังโบสถ์และวิหาร การเขียนลวดลายลงบนเรือกอและ การแกะสลักลวดลายลงบนพนักระดานหน้าและท้ายของเกวียน ซึ่งงานเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีรูปแบบที่เรียบง่าย แต่แสดงถึงความสุนทรีย์ของผู้ทำ และเราจะพบว่าบางสิ่งบางอย่างทำขึ้นมาโดยแฝงความเชื่อไว้ด้วย

ลักษณะของงานศิลปะพื้นบ้านศิลปะพื้นบ้าน

๑. ใช้วัสดุท้องถิ่นที่หาได้ง่าย เป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัดของงานพื้นบ้านเนื่องจากในแต่ละท้องถิ่นมีทรัพยากรธรรมชาติแวดล้อมในการอยู่อาศัย วัสดุในท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่รองรับการคิดประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ขึ้นใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

๒. ทำขึ้นเพื่อการใช้สอย ศิลปะพื้นบ้านส่วนใหญ่แล้วจะมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันตั้งแต่การหุงหาอาหาร เช่น เตาดินเผา หม้อดินเผา หวดนึ่งข้าวเหนียว กระจุง กระจาด ฯลฯ การประกอบอาชีพ เช่น

เครื่องมือในการดักจับสัตว์น้ำ ได้แก่ ข้อง ลอบ ไซ อีจู้ เครื่องใช้ในการทำนา เช่น คราด แยก ไถ ฯลฯ พิธีกรรมทางศาสนา เช่น ก่อข้าวขวัญของภาคอีสาน ชนสี่ของภาคเหนือ ฯลฯ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการตอบสนองด้านการใช้สอย มิได้มุ่งทำเพื่อตอบสนองทางด้านสุนทรียภาพ หากแต่สุนทรียภาพนั้นจะเกิดจากประสบการณ์ทักษะของผู้ทำในความเป็นผู้ชำนาญ

๓. เป็นผลผลิตที่ผู้ใช้และผู้สร้างเป็นผู้เดียวกัน งานศิลปะพื้นบ้านเกิดจากความเต็มใจของชาวบ้านในการสร้างสรรค์ โดยมีความจำเป็นในการใช้อำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน ดังได้กล่าวแล้วว่าศิลปะพื้นบ้านทำขึ้นเพื่อตอบสนองประโยชน์ใช้สอย มิได้มุ่งทำเพื่อเศรษฐกิจหรือด้านการค้าขาย ไม่มีการแบ่งงานตามระบบของอุตสาหกรรม ชาวบ้านทำขึ้นเองในครัวเรือนของตน

๔. เป็นงานที่สร้างขึ้นด้วยมือ และใช้เครื่องมือที่ชาวบ้านที่คิดขึ้น มิได้อาศัยเครื่องจักรแต่อย่างใด ชาวบ้านจะสร้างงานด้วยมือตามกรรมวิธีที่สืบทอดกันมาโดยการบอกเล่า ให้ทำตามแบบของที่มีอยู่

๕. มีรูปแบบเรียบง่าย แสดงลักษณะออกมาชื่อ ๆ ตรงตามหน้าที่ใช้สอยและมีความสัมพันธ์กับสัดส่วนของร่างกาย

๖. การมีรูปแบบเฉพาะถิ่น เกิดจากการสร้างสรรค์งานที่สืบทอดเนื่องกันมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ อาจในลักษณะของหมู่บ้าน ท้องถิ่น ตระกูล สืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนานจนรู้จักกันดีทั่วไป จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น เครื่องจักสานพนัสนิคม เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน รมบ่อสร้าง เป็นต้น และอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มีรูปแบบเฉพาะถิ่น น่าจะเกิดจากการใช้วัสดุท้องถิ่นที่มีแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ เราจะพบว่าวัสดุจากธรรมชาติบางชนิดไม่สามารถขึ้นได้ ในทุก ๆ พื้นที่การมีทรัพยากรท้องถิ่นที่จำกัดในบางพื้นที่ก็จะเป็นสาเหตุที่ทำให้งานบางชนิด เป็นตัวแทนของท้องถิ่น มีรูปแบบเฉพาะถิ่น แต่จะชัดเจนมากหรือน้อยก็จะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อยออกไป ตามองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นนั้นๆ

๗. เป็นงานที่ใช้เวลาว่างในการสร้างสรรค์ เป็นการสร้างงานที่ไม่ได้คำนึงถึงเวลาในการสร้าง โดยมักใช้เวลาว่างหลักจากการงานประจำคือการกสิกรรม ซึ่งทำให้ในบางช่วงเวลาของฤดูกาล โดยไม่จำเป็นต้องเฝ้าดูอยู่ตลอดทั้งปี ในช่วงเวลาว่างชาวบ้านก็จะหันมาทำงานอื่น เช่น จักสาน ทอผ้า เครื่องปั้นดินเผา ซึ่งไม่ได้เป็นอาชีพหลักแต่อย่างใด ผลผลิตที่เกิดขึ้นนำมาใช้ในครัวเรือน แต่หากว่าเหลือจากการใช้สอยจึงนำมาแลกเปลี่ยนกับผลผลิตอย่างอื่น

๘. เป็นงานที่สะท้อนวิถีการดำเนินชีวิต เครื่องมือ เครื่องใช้พื้นบ้านที่ชาวบ้านทำขึ้น จะเห็นว่าลักษณะการใช้สอยเป็นตัวกำหนดรูปแบบของเครื่องมือเครื่องใช้ นั้น การใช้สอยจึงเป็นการบ่งชี้ถึงวิถีทางการดำเนินชีวิตและค่านิยมที่สืบทอดกันมายาวนาน (มารุต อัมรานนท์ ๒๕๓๓:๕)

ประเภทของงานศิลปะพื้นบ้าน

การจัดแบ่งประเภทของงานศิลปะพื้นบ้าน สามารถจัดแบ่งได้หลายแนวคิด เช่น จัดแบ่งตามประเภทของการใช้สอย ซึ่งก็อาจแบ่งเป็น เครื่องใช้ในครัว เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ เครื่องใช้ในการดักจับสัตว์ เครื่องใช้ในพิธีกรรม ฯลฯ จัดแบ่งตามกรรมวิธีกระบวนการสร้างงาน เช่น การแกะสลัก การปั้น การจักสาน ฯลฯ จัดแบ่งตามวัสดุในการสร้างงาน เช่น งานไม้ งานกระดาษ งานหนัง ฯลฯ ซึ่งก็แล้วแต่การจัดความคิดรวบยอดของผู้แบ่งว่า ใช้เกณฑ์ใดมาจัดแบ่ง ในที่นี้จะจัดแบ่งงานศิลปะพื้นบ้านเป็น ๒ สาขา คือ

๑. สาขาหัตถกรรม

๒. สาขาทัศนศิลป์

สรุปได้ว่า ศิลปะพื้นบ้าน (Folk Art) หมายถึง สิ่งของ เครื่องใช้ สิ่งก่อสร้าง งานศิลปะโดยอาศัย ความรู้ของชุมชนผ่านการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นตามแหล่งที่อยู่อาศัยเพื่อใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน หรือเพื่อความบันเทิง

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Folk Wisdom)

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น (Folk Wisdom) ได้มีผู้ให้ความหมายดังนี้

ประเวศ วะสี (2534 : 86) กล่าวถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ วัฒนธรรมพื้นฐานของเรา การพัฒนาควรจะต้องอยู่บนพื้นฐานที่มั่นคงของเราเอง และหาสิ่งอื่นมาตกแต่ง ประดับประดาที่เหมาะสมหาใช้การพัฒนาที่ขาดลอกจากฐานเดิมของตนเอง ซึ่งจะทำให้โยกคลอน ได้ง่าย รัฐบาล และสาธารณะควรทำความเข้าใจความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมสนับสนุนให้นำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการศึกษาของชาติเพื่อความสมบูรณ์ของการศึกษา อันจักเป็นการฟื้นฟูบูรณะ พลังของชาติ เพื่อความสมานฉันท์ของคนในชาติ การพัฒนาอย่างได้สมดุลและยั่งยืน และสานติสุขของ สังคมไทย

กระทรวงศึกษาธิการ (2539 : 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิต ของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกตคิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบ กันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาเป็นศาสตร์ เฉพาะสาขาวิชา ต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ ทั่วไปในสังคม ชุมชนและในการตัวของผูู้เอง หากมีการสืบค้นหาเพื่อศึกษา และนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักกันเกิด การยอมรับ ถ่ายทอด และพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้

กรมวิชาการ (2540: 3) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ ทั้งหลายของชาวบ้านในท้องถิ่นที่ใช้แก้ปัญหา หรือดำเนินชีวิต โดยได้รับการถ่ายทอดกันรอกันมายาวนาน

พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายภูมิปัญญาไว้ว่า พื้นความรู้ความสามารถ ส่วนคำว่าท้องถิ่นหมายถึง ท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้นเมื่อรวมคำเป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงหมายถึง ความรู้ ความสามารถของคนในท้องถิ่นหนึ่งท้องถิ่นใดโดยเฉพาะ

ศักดิ์ชัย เกียรติวนาคินทร์ (2542 : 2) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ องค์ความรู้ ความสามารถของชุมชนที่สั่งสมสืบทอดกันมานาน เป็นความจริงแท้ของชุมชนเป็นศักยภาพที่จะใช้แก้ปัญหา จัดการปรับตน เรียนรู้ และถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างผาสุก เป็นแก่นของชุมชนที่ จรรโลง ความเป็นชาติให้อยู่รอดจากทุกขภัยพิบัติทั้งปวง

จารุวรรณ ธรรมวัตติ (2543 : 1) ได้ให้ความหมาย ของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ แบบแผน การดำเนินชีวิต ที่มีคุณค่าแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคล และสังคมซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติต่อกันมา ภูมิปัญญาจะเป็น ทรัพยากรบุคคล หรือทรัพยากรความรู้ก็ได้

ลักษณะของภูมิปัญญา

เอี่ยม ทองดี (2542 : 5-6) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญามีลักษณะเป็นนามธรรมอย่างน้อยต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ คือ

1. ความคิด เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ที่เรียกว่า Cognitive System ซึ่งประกอบด้วยระบบประสาท ระบบสมอง และต่อมต่าง ๆ ทำหน้าที่คิดให้แก่ร่างกายและนักมานุษยวิทยาเชื่อว่าทำงานอยู่นอกเหนือจากการบงการของร่างกาย หมายถึง ทั้งส่วนที่เป็นจินตนาการและผลของการวิเคราะห์และสังเคราะห์จากสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรม ซึ่งความคิดดังกล่าวนี้จะเป็นแหล่งสำคัญหรือที่มาของความรู้อันเป็นองค์ประกอบของภูมิปัญญาในลำดับถัดไป

2. ความรู้ มีการนำมาใช้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น องค์ความรู้ ภูมิรู้ ปราชญ์อยู่ในแนวคิด ทฤษฎีญาณวิทยาที่ว่าด้วยทฤษฎีแห่งความรู้ การสืบค้นกำเนิดแห่งความรู้ และธรรมชาติของความรู้ การหาคำตอบว่าตรงกับความ เป็นจริงหรือไม่ หรือว่าความรู้เป็นเพียงการพิจารณาเทียบเคียง ซึ่งไม่ตรงกับข้อเท็จจริงและยังสืบค้นความรู้เรื่องกาล (Time) อวกาศ (Space) เนื้อสาร (Substance) สัมพันธภาพ (Relation) และความเป็นเหตุเป็นผล (Causality) องค์ความรู้เป็นหมวด ๆ (Category) ความรู้ หรือองค์ความรู้เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาที่กล่าวข้างต้น

3. ความเชื่อ เป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งของสังคมมนุษย์ มนุษย์แต่ละกลุ่มมีความเชื่อแตกต่างกันไป ซึ่งความเชื่อก็คือความศรัทธาหรือยึดมั่นถือมั่น ซึ่งเป็นแกนสำคัญในการดำเนินชีวิตและความมั่นคงของสังคม ความเชื่อมีอยู่หลายระดับทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันอันเป็นความเชื่อโดยทั่วไป และความเชื่อที่เกี่ยวกับวิญญาณ โลกนี้ โลกหน้า ความดี ความชั่ว นรก สวรรค์ บาปบุญคุณโทษ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในภูมิปัญญา

4. ค่านิยม คือ สิ่งที่คนสนใจ ความปรารถนาอยากจะมี อยากจะเป็นที่ยกย่อง สรรเสริญ หรือเป็นสิ่งที่บังคับต้องทำ ต้องปฏิบัติ มีความรักและมีความสุขเมื่อได้เห็นหรือได้สิ่งเหล่านั้นมา ค่านิยมจึงเป็นพื้นฐานของการจัดรูปแบบพฤติกรรมที่ปรากฏอยู่ภายใน และแสดงออกเป็นพฤติกรรมในลักษณะต่าง ๆ ทางกาย วาจา และความคิด โดยสรุปค่านิยมเป็นพื้นฐานสำคัญทางภูมิปัญญา เป็นบ่อเกิดพฤติกรรมของบุคคลแต่ละสังคม

5. ความเห็น คือ ภาวะที่เกิดขึ้นหลังจากบุคคลหรือชุมชน ได้พิจารณาและใคร่ครวญโดยรอบคอบแล้ว จึงลงมติตัดสินใจ ว่าควรจะแสดงออกในลักษณะอย่างไร เช่น เห็นด้วย ทำตาม ยอมรับ ปฏิเสธ ร่วมมือ กระทบ หรือดำเนินการ ด้วยเห็นว่า ดี ชั่ว เหมาะสม ไม่เหมาะสม เป็นบาป เป็นบุญ เป็นต้น ซึ่งความเห็นในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นภูมิปัญญาประการหนึ่งที่มีผลสำคัญยิ่งต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมาทั้งกาย วาจา และจิตใจ

6. ความสามารถ หมายถึง ศักยภาพและประสิทธิภาพที่มีอยู่ภายในบุคคล เช่น ชุมชนในการที่จะจัดการเรื่องใดเรื่องหนึ่งในลักษณะเดียวกับสิ่งที่เรียกว่า “พรสวรรค์” ซึ่งเป็นผลมาจากลักษณะทางกายและจิตใจร่วมกัน โดยแต่ละคนหรือชุมชนย่อมจะต้องมีแตกต่างกัน เช่น การที่บางคนสามารถปาฐกถาได้ดี ลำดับเนื้อหาและการแสดงทุกอย่างเป็นที่ชื่นชม ซึ่งถือว่าเป็นผลมาจากความสามารถที่มีอยู่ในบุคคลนั้น ๆ ฉะนั้นความสามารถจึงเป็นภูมิปัญญาอีกประการหนึ่ง

7. ความฉลาดไหวพริบ หมายถึง ทักษะที่ปรากฏอยู่ภายในจิตใจ หรือจิตวิญญาณ เป็นสิ่งที่สามารถนำมาใช้แก้ไขป้องกันควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่ให้เกิดเป็นปัญหาขึ้นหรือให้เป็นไป ตามที่ตนเองหรือชุมชนต้องการ

ดังนั้น องค์ประกอบของภูมิปัญญาจึงมีส่วนสำคัญที่จะทำให้ภูมิปัญญาที่มีอยู่เกิดคุณค่าแก่ความภาคภูมิใจซึ่งได้แก่ ความคิดที่เกิดจากการจินตนาการจากสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ในสังคม ความรู้ที่เกิดจากภูมิความรู้ที่ได้จากการทดสอบทดลองหลายครั้งจนได้ความรู้ที่แท้จริง ความเชื่อถืออันเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่มีบาปบุญคุณโทษ และจิตวิญญาณเข้ามาเกี่ยวข้องค่านิยมที่คนในสังคมให้การยกย่องเชิดชูว่าเป็นสิ่งดีงาม ควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้มีการสืบทอดแก่ลูกหลาน ความเห็นที่เกิดจากพิจารณารอบคอบจากชุมชนจนเกิดการยอมรับด้วยความจริงใจ ความสามารถอันเกิดจากพรสวรรค์หรือจากการฝึกฝนจนสามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้ ความฉลาดไหวพริบการแก้ไข เช่นกัน ย่อมเกิดขึ้นจากจินตนาการ ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ และค่านิยม การสั่งสมประสบการณ์ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จนสามารถสร้างองค์ความรู้และสังเคราะห์ใหม่ให้มีความก้าวหน้าและนำมาใช้งานได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ภูมิปัญญาเหล่านี้สะท้อนออกมาเป็น 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ

1. ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกันคือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช ธรรมชาติ
2. ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่ร่วมกันในสังคมหรือในชุมชน
3. ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้

ลักษณะของภูมิปัญญา ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะสำคัญดังที่ผู้รู้ได้อธิบายไว้ ดังนี้

ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นมี ๔ ลักษณะ ดังนี้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์. ๒๕๓๖ : ๒๓๖)

1. ความรู้และระบบความรู้ ภูมิปัญญาเป็นระบบความรู้ที่ไม่ถือว่าเป็นวิทยาศาสตร์นั้นในการศึกษาเรื่องภูมิปัญญาจะเข้าไปดูว่าชาวบ้านรู้อะไรอย่างไรดีหรือไม่พอ ต้องศึกษาว่าเขาเห็นสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นได้อย่างไร

2. การสั่งสมและการกระจายความรู้ ภูมิปัญญาเกิดจากการสั่งสมและการกระจายความรู้โดยการนำความรู้มาบริการคนอื่น เช่น หมอพื้นบ้าน สั่งสมความรู้ทางการแพทย์ไว้ในตัวคนๆหนึ่ง ซึ่งมีกระบวนการที่ทำให้เขาสั่งสมความรู้ เราควรศึกษาด้วยว่ากระบวนการนี้เป็นอย่างไรหมอคนหนึ่งสามารถสร้างหมอคนอื่น ๆ ต่อมาได้อย่างไร

3. การถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้มีสถาบันถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา แต่พบว่ามีกระบวนการถ่ายทอดที่ซับซ้อน ถ้าเราต้องการเข้าใจ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเราต้องเข้าใจกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คน อีกรุ่นหนึ่ง

4. การสร้างสรรค์ การปรับปรุงระบบความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้านไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่ได้ถูกปรับเปลี่ยนความรู้และระบบความรู้เพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

มณีนีภา ชูติบุตร (2538 : 21) และนิคม ชมพู่หลง (2542 : 131) ได้แบ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. คติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการ เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ ที่ถ่ายทอดกันมา
2. ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณีที่เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา
3. การประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย
4. แนวคิดหลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชนเป็นอิทธิพล ของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้กล่าวถึงการศึกษาสาขาหรือประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่าสามารถแยกประเภทเป็นสาขาต่างๆ ได้ทั้งสิ้น 11 สาขา ดังนี้

- 1) สาขาเกษตรกรรม
- 2) สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
- 3) สาขาการแพทย์แผนไทย
- 4) สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 5) สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน
- 6) สาขาสวัสดิการ
- 7) สาขาศิลปกรรม
- 8) สาขาการจัดการองค์กร
- 9) สาขาภาษาและวรรณกรรม
- 10) สาขาศาสนาและประเพณี
- 11) สาขาการศึกษา

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 7 ประเภท ดังนี้

1. ภูมิปัญญาด้านการเกษตร
2. ภูมิปัญญาด้านเศรษฐกิจ
3. ภูมิปัญญาด้านศาสนาคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมความเชื่อ
4. ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรและการพัฒนาหมู่บ้าน
5. ภูมิปัญญาด้านศิลปะ
6. ภูมิปัญญาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม
7. ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม

จากทัศนะผู้ให้ความหมายของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถสรุปความหมายได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายถึง ความรู้ ความสามารถของชุมชน ในการสร้างสรรค์ พัฒนาผลงานเพื่อการดำรงชีวิตประจำวัน โดยผ่านการสั่งความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์จากบรรพบุรุษซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติสืบต่อกันมา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แก้วกร เมืองแก้ว (2543) ได้ศึกษาเรื่อง มังคละ : กรณีศึกษาวงดนตรีพื้นบ้านของนายพรต คชนิล ผลการศึกษาพบว่า ชื่อคณะประพธ รุ่งเรือง มีความหมายว่า ดีเลิศ เจริญรุ่งเรือง ซึ่งได้นำชื่อของนายพรต คชนิล หัวหน้าคณะมาเป็นส่วนหนึ่งของชื่อคณะด้วย โดยเริ่มก่อตั้ง เมื่อ พ.ศ.2521 ขณะนั้นนายพรต คชนิล มีอายุประมาณ 65 ปี มีนักดนตรีในคณะ 9 คน เป็นผู้ชายทั้งหมด อาชีพหลักของนักดนตรีในคณะส่วนใหญ่ ทำนาและรับจ้างทั่วไป ซึ่งการเล่น ดนตรีมังคละเป็นเพียงอาชีพเสริม เครื่องดนตรีในวงมังคละ ประกอบด้วย กลองโกร๊ก หรือกลอง มังคละ กลองยี่น กลองหลอน ปี ฆ้อง 3 ใบ ฉาบใหญ่ ฉาบเล็ก ฉิ่ง และ กรับ มังคละ นิยมใช้ บรรเลงประกอบงานมงคล เช่น งานบวช งานทำบุญบ้าน งานแต่งงาน เป็นต้น ซึ่งมีการบรรเลง แบบ นั่งและจัดเป็นขบวนแห่ มังคละมีการไหว้ครูที่จัดขึ้น 3 แบบ คือ ไหว้ครูประจำปี ไหว้ครู เพื่อเริ่มเรียน ไหว้ครู ก่อนแสดง จากการศึกษาบทเพลงของวงมังคละคณะประพธ รุ่งเรือง พบว่าเพลงที่ใช้ในคณะมี 10 เพลง ซึ่งมีเพลงไม่มีชื่อว่าเป็นเพลงครู ต้องเล่นเป็นเพลงแรกก่อนทุกครั้ง หลังจากนั้น จะเล่นเพลงใดก็ได้แต่สมาชิก

ในคณะ แล้วจบด้วยเพลงไม้สี่อีกครั้ง ลักษณะการบรรเลง ส่วนใหญ่ กลองม้งคละ หรือกลองโกร๊กจะขึ้นนำก่อน แล้วตามด้วย กลองยี่น ซ้องเล็ก ซ้องใหญ่ ซ้องหน้า ปี กลองหลอน ฉาบยี่น กรับ ฉิ่ง และฉาบเล็กตามลำดับ การเป่าปี่ผู้เล่นต้องเป่า เพลงไม้สี่ให้ได้ก่อน เพราะถือว่าเป็นเพลงบังคับ ถ้าเป็นเพลงอื่น ปีสามารถนำเพลง ลูกทุ่ง หรือเพลงร่ำวงที่บรรเลงทั่วไปมาเป่าเพื่อให้เข้ากับจังหวะของกลองยี่นหรือกลองหลอนได้ ลักษณะการตี กลองยี่นและกลองหลอนที่มีลักษณะแตกต่างกันของแต่ละเพลง โดยทั่วไปจะรู้จัก กันว่าหน้าทับ ส่วนกลอง โกร๊ก หรือกลองม้งคละ ทำหน้าที่ ตีชัดจังหวะกลองยี่น ลักษณะการ บรรเลงเป็นวงม้งคละนั้น ความยาวของ เพลงแต่ละเพลงจะขึ้นอยู่กับความพอใจ ของผู้เล่น กลองม้งคละหรือกลองโกร๊ก การตีกลองม้งคละหรือโกร๊ก ให้ถี่ขึ้น เป็นการบอกจังหวะที่จะ จบเพลง ซึ่งเครื่องดนตรีทุกชิ้น จะจบพร้อมกันที่เสียงของกลองยี่นและกลอง หลอนดัง จะ ในจังหวะสุดท้ายของเพลงไม้สี่

สุภาดา แจ้งกระจ่าง (2556) ได้วิจัยเรื่อง การแพทย์พื้นบ้าน ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ผลของการวิจัยพบว่าตามทฤษฎีบริบทนิยม 1.บริบททางความหมาย ชื่อของสมุนไพร และคาถาทำให้ผู้มารักษามีอาการใจ 2.บริบททางสถาบันการแพทย์พื้นบ้านสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้มา รับการรักษา 3.บริบททางการสื่อสาร ทำให้ผู้มารับการรักษาเกิดความศรัทธา 4.บริบทพื้นฐานทางสังคม ผู้มา รับการรักษาเกิดความไว้วางใจ 5.บริบททางปัจเจกบุคคล ทำให้เกิดความศรัทธาที่จะมารับการรักษา 6.บริบททางสถานการณ์ค่าใช้จ่ายถูกกว่าการรักษาในโรงพยาบาลทั่วไป ตามทฤษฎีหน้าที่นิยม 1. ความจำเป็น ด้านพื้นฐาน สมุนไพรเป็นสิ่งที่หาได้ง่ายในตำบล 2. ความต้องการทางด้านสังคมสามารถตอบสนองความ ต้องการทางด้านสังคมในฐานะที่เป็นสถาบันในการบำบัดรักษาโรค 3. ความต้องการทางด้านจิตใจ เป็นการ สร้างความมั่นคงทางด้านจิตใจแก่ผู้ที่มารับการรักษา

อภิญา ชำนิ (2557) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง บทบาทและแนวทางการส่งเสริมอาชีพลิเกในชุมชน ตระกูลเก จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทของอาชีพในชุมชนตระกูล เก จังหวัดนครสวรรค์ คือ ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง ลิเกไม่ได้รับความนิยมจากคนในสมัยปัจจุบันส่งผลให้การ ว่าจ้างลิเกน้อยลงจึงกระทบกับรายได้ในการประกอบอาชีพลิเกไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ผู้ประกอบอาชีพ ลิเกจึงประกอบอาชีพอื่นเสริมเพื่อหารายได้เสริมให้พอต่อรายจ่าย ในยุคโลกาภิวัตน์เทคโนโลยีที่ทันสมัยเช่นนี้ ถือเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อ และยังพบภัยคุกคามอาชีพลิเกในยุคนี้ คือ การแสดงลิเก แผ่นซีดี ดีวีดี ได้ถูกบันทึกภาพและเสียง บรรจุลงแผ่นบันทึกเพื่อใช้จำหน่าย เปิดออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่น ทำให้ เกิดความสะดอกสบายของผู้ชมมากขึ้น ผู้ชมสามารถเลือกคณะที่ตนชื่นชอบได้โดยการจ่ายเงินเพียงไม่กี่ร้อย บาท ส่งผลให้บทบาทการแสดงลิเกเปลี่ยนไปจากอดีต ในอดีตนั้นลิเกถือเป็นเครื่องสมโภชเฉลิมฉลองงานบุญ ของวัด และเป็นเครื่องประกอบการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่ในปัจจุบันการแสดงในรูปแบบงานโชว์วงดนตรีเข้ามา มี บทบาทแทนการแสดงลิเกอีกทั้งยังตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์ ผู้วิจัยพบว่า ระบบเครือข่าย “สายโลหิตของลิเก” เป็นสิ่งเดียวที่ทำให้ลิเกดำรงอยู่ได้ในปัจจุบันในชุมชนตระกูลเกผู้วิจัยได้ ศึกษาแนวทางการส่งเสริมในแง่มุมมองของการสร้างชุมชนลิเกเข้มแข็ง เปลี่ยนจากสลัมลิเกเป็น ฮอลลีวูดลิเก (Hollywood like) เป็นการดำเนินความร่วมมือในทุกภาคส่วนให้เกิดความสำนึกทางวัฒนธรรม จำแนก แนวทางการส่งเสริมออกเป็น 3 ส่วน คือ 1. แนวทางการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ 2. แนวทางการส่งเสริม โดยเน้นเรื่องจิตสำนึกของเยาวชน 3. แนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

ชานนท์ วิสุทธิ์ชานนท์ (2558) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ชาวบ้านในตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ชาวบ้านและสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา มีการสืบทอด ภูมิปัญญาชาวบ้านผ่านบรรพบุรุษ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย และญาติพี่น้องและภูมิปัญญาชาวบ้านส่วนใหญ่เกิดขึ้น

จากการประกอบอาชีพของครอบครัว ทำให้ภูมิปัญญาชาวบ้านบางส่วนยังคงมีรุ่นลูกรุ่นหลานสืบทอดต่อกันมา จนถึงปัจจุบันแต่เป็นที่น่าเสียดายที่ภูมิปัญญาส่วนหนึ่งในปัจจุบันแทบที่จะไม่เห็น และไม่มีผู้สืบทอดต่อแล้ว เพราะอิทธิพลจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้ามาแทรกแซงจนภูมิปัญญาชาวบ้านนั้นคงเหลืออยู่เพียงคำบอกเล่าเท่านั้น ในส่วนของการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ พบว่า การสร้างกลุ่มอนุรักษ์ของแต่ละภูมิปัญญา การส่งเสริมและการสร้างความร่วมมือจากชุมชน สถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐและสถาบันทางศาสนา เป็นสิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องได้ให้ข้อเสนอแนะและการแสดงความคิดเห็นว่าสามารถทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและการอนุรักษ์ได้

ศิริสุภา เอมหยวกและสนทยา สาลี (2559) ได้ศึกษา การพัฒนาฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารในพื้นที่ชุมชนวัดโบสถ์จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารในพื้นที่ชุมชนวัดโบสถ์สามารถแบ่งออกเป็นหมวดหมู่ได้ 3 ประเภท คือ อาหารคาว 21 ชนิด อาหารหวาน 14 ชนิด และอาหารแปรรูป 9 ชนิด และฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารในพื้นที่ชุมชนวัดโบสถ์ สร้างขึ้นด้วยโปรแกรมโอเพนซอร์สจุมลา มีเนื้อหาเกี่ยวกับอาหารใน 6 ตำบลในพื้นที่ชุมชนวัดโบสถ์ สามารถสืบค้นได้แบบไล่เลียง (Browse Search) และค้นในรูปแบบคำค้น (Keyword) ในการประเมินคุณภาพด้านการออกแบบของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน พบว่าการออกแบบฐานข้อมูล ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารในพื้นที่ชุมชนวัดโบสถ์โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก การประเมินคุณภาพด้านเนื้อหาของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน พบว่าเนื้อหาภายในฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารในพื้นที่ชุมชนวัดโบสถ์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และการประเมินความพึงพอใจผู้ใช้ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารในพื้นที่ชุมชนวัดโบสถ์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายชื่อพบว่าชื่อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สามารถนำไปใช้เป็นแหล่งอ้างอิงได้

กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการดำเนินการวิจัย การศึกษาความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของประชาชน ในเขตชุมชนเมืองพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลกซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 64 ชุมชน แบ่งเขตพื้นที่ชุมชนออกเป็น 4 เขต (โซน) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

ที่	โซนที่ 1	โซนที่ 2	โซนที่ 3	โซนที่ 4
1	คลองมหาไทย	วัดหนองบัว	พันปี	หลังศาล
2	อรัญญิก	มหาจักรพรรดิ	วัดจันทร์ตะวันออก	เทพารักษ์
3	ธรรมบูชา	วิเศษไชยชาญ	พระยาสุพรรณ	สระสองห้อง
4	พระองค์ขาว	พระองค์ดำ	ท่ามะปราง	บ้านคลองพัฒนา
5	พญาเสือ	ชาญเวชกิจพัฒนา	มหรานุภาพ	วัดจันทร์ตะวันตก
6	ธรรมจักรพัฒนา	กัลยาณมิตร	ร่วมใจ	ประชาอุทิศ
7	เสรีราษฎร์พัฒนา	รถไฟสามัคคี	บรมไตรโลกนารถ 21	ประตูเมือง
8	เจดีย์ยอดทอง	ราเมศวร	ดิอินทร์พัฒนา	สิงห์ฉนวน ซอย 3
9	สุพรรณกัลยา	ราชพฤกษ์	อภิชาติบุตร	สิงห์ฉนวน ซอย 5
10	ตาลเดี่ยว	พุทธบูชา	ร่วมใจไมตรี	ไชนานุภาพ
11	วัดน้อยพัฒนา	มหาธรรมราชา	บึงพระจันทร์ 40	บ้านคลองสามัคคี

ที่	โซนที่ 1	โซนที่ 2	โซนที่ 3	โซนที่ 4
12	เรือนแพ	เจ้าพระยา	สระแก้ว	พระร่วง ซอย 2
13	เสื่อทิม	วิสุทธิกษัตริย์	ขุนพิเรนทรเทพ	พระลือ
14	เกษมรัฐพัฒนา	มาลาเปียง	ศรีธรรมไตรปิฎก	หรรษนันท์ 49
15	ศรีวิสุทธิ	-	พระยาสุรสีห์	ประชาพิทักษ์ 99
16	พิชัยสงคราม	-	-	ราชบูรณะ
17	แสนพลพ่าย	-	-	ประสงค์ประสาท
18	มิตรภาพ	-	-	-

(ที่มา: ข้อมูลกองสวัสดิการสังคม เทศบาลนครพิษณุโลก ณ วันที่ 11 ธันวาคม 2556)

กลุ่มตัวอย่าง

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 1 การสุ่มตัวอย่างการแบ่งโซนตามชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยอาศัยการกระจายพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างให้มีลักษณะที่ครอบคลุมพื้นที่ของประชากรให้มากที่สุด และต้องคำนึงถึงการครอบคลุมในแต่ละโซนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นที่ต้องการของผู้วิจัยมากที่สุด ซึ่งต้องอาศัยข้อมูลจากเทศบาลนครพิษณุโลกเป็นหลัก ทำให้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จำแนกตามชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก จำนวน 4 โซน โซนละ 3 ชุมชน ทั้งหมด 12 ชุมชน ได้แก่

ตารางที่ 4 กลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

ที่	โซนที่ 1	โซนที่ 2	โซนที่ 3	โซนที่ 4
1	พญาเสือ	มหาจักรพรรดิ	ท่ามะปราง	วัดจันทร์ตะวันตก
2	ตาลเดี่ยว	ราชพฤกษ์	สระแก้ว	ประตูเมือง
3	แสนพลพ่าย	มหาธรรมราชา	พระยาสุรสีห์	พระลือ

ขั้นตอนที่ 2 การสุ่มกลุ่มตัวอย่างในแต่ละโซน

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างในแต่ละโซนจาก 4 โซน โซนละ 3 ชุมชน ทั้งหมด 12 ชุมชน โดยอาศัยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยกำหนดให้กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยในครั้งนี้มีด้วยกัน 2 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มผู้นำชุมชนฯ ละ 1 คน ทั้งหมด 12 ชุมชน รวมจำนวนผู้นำทั้งสิ้น 12 คน โดยอาศัยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)
2. ผู้อยู่อาศัยในชุมชนฯ ละ 10 คน ทั้งหมด 12 ชุมชน รวมจำนวนผู้อยู่อาศัยในชุมชนทั้งสิ้น 120 คน โดยอาศัยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling)

ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้รวมทั้งสิ้น 132 คน

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. ศึกษาบริบทและข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
2. การตรวจสอบเครื่องมือ (Editing) ผู้ทรงคุณวุฒิทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุมพล เสมาชันธิ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผ่องลักษณ์ จิตต์การุญ และผู้ช่วยศาสตราจารย์บุษบา หินเธาว์
3. นำเครื่องมือที่ได้รับมาปรับแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิก่อนตรวจสอบความชัดเจนของภาษาและความเที่ยงตรงของเนื้อหา
4. นำแบบสอบถามจัดส่งให้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อทำการตอบแบบสอบถามที่ได้กำหนดไว้
5. เสร็จแล้วก็เก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนโดยไปรับด้วยตัวเองซึ่งได้รับคืนจากชุมชนในเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ที่ตอบแบบสอบถามครบตามจำนวนที่ส่งแบบสอบถามทั้งหมด
6. นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลแล้วให้คะแนนตามค่าน้ำหนักของคะแนนสำหรับแบบสอบถามที่กำหนดไว้และนำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ในการคำนวณหาค่าที่ได้กำหนดไว้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. **แบบสัมภาษณ์** ความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรม สำหรับผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยนำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้นำชุมชนให้ข้อมูลตามชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เสร็จแล้วก็เก็บรวบรวมแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้นำชุมชนโดยผู้วิจัยไปรับแบบสัมภาษณ์คืนจากผู้นำชุมชนโดยตรง และนำมาตรวจสอบความถูกต้องรวมถึงความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป
2. **แบบสอบถาม** ความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรม สำหรับผู้อยู่อาศัยในชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยนำแบบสอบถามให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูล เสร็จแล้วก็เก็บรวบรวมแบบสอบถามสำหรับผู้อยู่อาศัยโดยผู้วิจัยไปรับแบบสัมภาษณ์คืนจากผู้อยู่อาศัยโดยตรง และนำมาตรวจสอบความถูกต้องรวมถึงความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การประมวลผลข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการประมวลผลข้อมูลซึ่งโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ตามลำดับเพื่อบรรยายลักษณะของตัวแปรต่างๆโดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนการตอบแบบสอบถาม ดังต่อไปนี้

คะแนน 5 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับมาก

คะแนน 3 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับน้อย

คะแนน 1 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด

วิเคราะห์โดยค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard Deviation) โดยกำหนดการให้คะแนนการตอบแบบสอบถาม โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

1.1 ค่าความถี่ (Frequency)

1.2 ค่าร้อยละ (Percentage)

1.3 ค่าคะแนนเฉลี่ย (Arithmetic Mean)

1.4 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาความต้องการบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของประชาชน ในเขตชุมชนเมืองพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในหัวข้อต่อไปนี้

1. ผลการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก จำนวน 4 โชน โชนละ 3 ชุมชน ชุมชนละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 12 ชุมชน (แบบสัมภาษณ์)

2. ผลการวิเคราะห์ความต้องการบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของประชาชน ในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 4 โชน โชนละ 3 ชุมชน ชุมชนละ 10 คน รวมทั้งสิ้น 120 คน (แบบสอบถาม) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผลการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก (แบบสัมภาษณ์) โดยมีหัวข้อในการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

ชุมชนมีศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาอะไรบ้าง

ภูมิปัญญาในเรื่องของกลองยาว, การทอผ้า, การแสดงลิเก, อาหารพื้นถิ่น, งานฝีมือ เช่น งานแกะสลักบายศรี งานฝีมือดอกไม้สด เป็นต้น, การนวดแผนไทย, ละครชาตรี

ปราชญ์ในชุมชนเป็นใคร มีความชำนาญ/เชี่ยวชาญในเรื่องใด ปราชญ์ในชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก มีดังต่อไปนี้

คุณสมหวัง ช่วยเรื่องราว ซึ่งเป็นคนที่ทำกลองในอดีต

คุณวิม เกาเทียน เป็นผู้ที่เป็นศาสนพิธีกรในงานพระราชทานเพลิงศพของจังหวัดพิษณุโลก

คุณเสนา แก้วพรม และ คุณธวัชชัย คนชม เป็นผู้ที่เชี่ยวชาญในเรื่องของการแสดงลิเก

คุณบุญยั้ง จันทระเกสร และ คุณประภอบ อยู่คง เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องของการนวดแผนไทย

ร้อยตรีเย็น ท่วมเพ็ง และ คุณซีเจิ้น ท่วมเพ็ง เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องของคนตรีไทย

ชุมชนของท่านมีการอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาในลักษณะใดบ้าง

ในเขตชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลกมีการอนุรักษ์การรำกลองยาว, การแสดงลิเก, การนวดแผนไทย และงานฝีมือ เช่นงานแกะสลัก บายศรี งานฝีมือดอกไม้สด

หน่วยงานใดบ้างที่เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบใด

หน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วมส่วนใหญ่จะมาเพียงแค่สำรวจข้อมูลทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ภูมิปัญญาของชุมชนเพื่อจัดทำฐานข้อมูลของหน่วยงาน จะมีเพียงบางหน่วยงานเท่านั้นที่มาสสนับสนุนงบประมาณรวมไปถึงการขับเคลื่อนงานทางด้านนี้แต่ก็มาสสนับสนุนไม่มากนัก เช่น เทศบาลนครพิษณุโลก พัฒนาชุมชนหน่วยที่ 36 และมหาวิทยาลัยนเรศวร

2. ผลการวิเคราะห์การศึกษาความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของประชาชน ในเขตชุมชนเมืองพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก (แบบสอบถาม)

เนื่องจากชุมชนราชพฤกษ์และชุมชนมหาธรรมราชาเป็นย่านเศรษฐกิจขนาดใหญ่จึงทำให้ประชาชนในพื้นที่ไม่สะดวกในการให้ข้อมูลกับผู้วิจัย ประกอบกับประชาชนในพื้นที่ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับด้านศิลปวัฒนธรรมในชุมชนจึงแนะนำให้ผู้วิจัยสอบถามกับทางผู้นำชุมชนโดยตรงซึ่งอาจจะให้ข้อมูลกับทางผู้วิจัยได้มากกว่า จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้จาก 120 คน ลดลงเหลือเพียง 100 คนเท่านั้น

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 5 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ

ลำดับที่	ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ	ข้อมูลส่วนใหญ่
1	เพศชาย	31	31.00	เพศหญิง
2	เพศหญิง	69	69.00	
รวม		100	100.00	

จากตารางที่ 5 พบว่า ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการตอบแบบสอบถาม เพศของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน เมื่อนำมาแจกแจงความถี่พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 69.00 และเพศชาย จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 31.00

ตารางที่ 6 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกอายุ

ลำดับที่	ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ	ข้อมูลส่วนใหญ่
1	ต่ำกว่า 20 ปี	8	8.00	อายุมากกว่า 50ปี
2	21 – 35 ปี	12	12.00	
3	35 – 50 ปี	21	21.00	
4	มากกว่า 50 ปี	59	59.00	
รวม		100	100.00	

จากตารางที่ 6 ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการตอบแบบสอบถาม ช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน เมื่อนำมาแจกแจงความถี่พบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นช่วงอายุมากกว่า 50 ปี จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 59.00 อันดับรองลงมาคือ ช่วงอายุ 35 – 50 ปี จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 21.00 ช่วงอายุ 21 – 35 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00 และช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 8.00

ตารางที่ 7 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการศึกษา

ลำดับที่	ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ	ข้อมูลส่วนใหญ่
1	ต่ำกว่าประถมศึกษา	9	9.00	การศึกษาระดับ ประถมศึกษา
2	ประถมศึกษา	37	37.00	
3	มัธยมศึกษา	36	36.00	
4	ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	18	18.00	
รวม		100	100.00	

จากตารางที่ 7 ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการตอบแบบสอบถาม การศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน เมื่อนำมาแจกแจงความถี่พบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 37.00 อันดับรองลงมาคือ การศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 36.00 การศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 18.00 และการศึกษาระดับต่ำกว่าประถมศึกษา จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 9.00

ตารางที่ 8 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพ

ลำดับที่	ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ	ข้อมูลส่วนใหญ่
1	หน่วยงานรัฐ/รัฐวิสาหกิจ	0	0	อาชีพธุรกิจส่วนตัว/ ค้าขาย
2	พนักงานบริษัท	3	3.00	
3	ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	51	51.00	
4	เกษตรกร/รับจ้าง	10	10.00	
5	อื่นๆ	36	36.00	
รวม		100	100.00	

จากตารางที่ 8 ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการตอบแบบสอบถาม อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน เมื่อนำมาแจกแจงความถี่พบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 51.00 อันดับรองลงมาคือ อาชีพอื่นๆ จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 36.00 อาชีพเกษตรกร/รับจ้าง จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 อาชีพพนักงานบริษัท จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.00 และอาชีพหน่วยงานรัฐ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0

2. ท่านต้องการรับบริการวิชาการในรูปแบบใด

- ประชุม/สัมมนา/เสวนา
- ฝึกอบรม/อบรมเชิงปฏิบัติการ
- นิทรรศการ
- พิพิธภัณฑสถาน
- หนังสือ/วารสาร/บทความวิชาการ
- อื่นๆ

3. ท่านต้องการให้สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ส่งเสริม สนับสนุน ชุมชนของท่านในรายการต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด

ตารางที่ 9 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้ตอบแบบสอบถามความต้องการของชุมชนให้สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามส่งเสริม สนับสนุนบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรม

ลำดับ	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ค่าร้อยละ	ความหมาย
1	จัดโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมปราชญ์ในชุมชนของท่าน ได้มีโอกาสถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เยาวชนและหน่วยงานต่างๆ	4.15	.91	83.00	มาก
2	จัดประชุม/สัมมนา/เสวนา/ เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่าน	4.11	.94	82.20	มาก
3	ฝึกอบรม/อบรมเชิงปฏิบัติการ เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	4.27	.95	85.40	มาก
4	จัดนิทรรศการเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่าน	3.95	.95	79.00	มาก
5	จัดพิพิธภัณฑสถานเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาในชุมชนของท่าน	4.05	.94	81.00	มาก
6	จัดทำหนังสือ/วารสาร/บทความวิชาการเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่าน	4.26	.89	85.20	มาก
รวมเฉลี่ย		4.20	.93	84.00	มาก

จากตารางที่ 9 ความต้องการของชุมชนให้สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามส่งเสริม สนับสนุนบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมในชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.20$, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.93) โดยเรียงจากระดับค่าเฉลี่ยที่มากที่สุดไปหาระดับค่าเฉลี่ยที่น้อยที่สุด สรุปผลการวิเคราะห์ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ฝึกอบรม/อบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน (ค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.27$, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.95) ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จัดทำหนังสือ/วารสาร/บทความวิชาการเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน (ค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.26$, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = เท่ากับ 0.89) ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จัดโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมปราชญ์ในชุมชนของท่าน ได้มีโอกาสถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เยาวชนและหน่วยงานต่างๆ (ค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.15$, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.91) ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จัดประชุม/สัมมนา/เสวนา/ เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน (ค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.11$, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.94) ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จัดพิพิธภัณฑสถานเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาในชุมชน (ค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.05$, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.94) ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จัดนิทรรศการเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญา

ท้องถิ่นในชุมชน (ค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 3.95$, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.95) ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ตอนที่ 3 ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการให้บริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง

การให้บริการวิชาการของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ควรจัดกิจกรรมในวันเสาร์ – อาทิตย์

ควรจัดกิจกรรมในวันที่มีเทศกาลหรือวันสำคัญ

ควรจัดกิจกรรมในชุมชนหรืออาคารอเนกประสงค์ของชุมชน

อยากให้มามีกิจกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ท่านต้องการให้ชุมชนของท่านมีส่วนร่วมในการให้บริการวิชาการของสำนักศิลปะและวัฒนธรรมในเรื่องอะไร และอย่างไรบ้าง

อาหารพื้นบ้าน

การแต่งกายผ้าไทย

การทำขนมไทย

ดนตรีไทย

รำวงย้อนยุค

การทำส้มไก่ ทำตะกร้า และการทำตะข่อง

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของประชาชน ในเขตชุมชนเมืองพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาถึงต้องการรับบริการ วิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของประชาชน ในเขตชุมชนเมืองพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัด พิษณุโลก และได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาลนคร พิษณุโลกอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของประชาชนในเขตชุมชนเมืองพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ได้มีการแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ในส่วนที่ 1 เป็นการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก จำนวน 4 โชน โชนละ 3 ชุมชน ชุมชนละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 12 ชุมชนโดยอาศัยแบบสัมภาษณ์ในการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

ในส่วนที่ 2 เป็นการสอบถามผู้อยู่อาศัยในชุมชนๆละ 10 คน ทั้งหมด 12 ชุมชน รวมจำนวนผู้อยู่ อาศัยในชุมชนทั้งสิ้น 120 คน โดยอาศัยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็น ร้อยละ 69.00 เพศชายคิดเป็น ร้อยละ 31.00 ช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะเป็นช่วงอายุมากกว่า 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 59.00 อันดับรองลงมา คือ ช่วงอายุ 35 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.00 ช่วงอายุ 21 – 35 ปี คิดเป็น ร้อยละ 12.00 และช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 8.00 การศึกษาของกลุ่ม ตัวอย่าง ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 37.00 อันดับรองลงมาคือ การศึกษา ระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 36.00 การศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า คิดเป็นร้อยละ 18.00 และ การศึกษาระดับต่ำกว่าประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 9.00 อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่จะเป็นอาชีพ ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 51.00 อันดับรองลงมาคือ อาชีพอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 36.00 อาชีพ เกษตร/รับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 10.00 อาชีพพนักงานบริษัท คิดเป็นร้อยละ 3.00 และอาชีพหน่วยงานรัฐ/ รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 0 ความต้องการของชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยเรียงลำดับความต้องการรับบริการวิชาการในรูปแบบต่างๆ ดังนี้ รูปแบบการประชุม/ สัมมนา/เสวนา ลำดับรองลงมารูปแบบการฝึกอบรม/อบรมเชิงปฏิบัติการ , การจัดนิทรรศการ, พิพิธภัณฑ ์ชุมชน, หนังสือ/วารสาร/บทความวิชาการ, และรูปแบบอื่นๆ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการของชุมชนให้สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามส่งเสริม สนับสนุนบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรม

ความต้องการของชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลกมีความต้องการให้สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามส่งเสริม สนับสนุนบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมในชุมชน โดยมีความต้องการในการฝึกอบรม/อบรมเชิงปฏิบัติการ เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน (ค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.27$) จัดทำหนังสือ/วารสาร/บทความวิชาการเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน (ค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.26$) จัดโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชนของท่าน ได้มีโอกาสถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เยาวชนและหน่วยงานต่างๆ (ค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.15$) จัดประชุม/สัมมนา/เสวนา/ เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน (ค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.11$) จัดพิพิธภัณฑ์ชุมชนเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาในชุมชน (ค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.05$) จัดนิทรรศการเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน (ค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 3.95$)

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยการสำรวจความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ชุมชนมีศิลปะพื้นบ้านและภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นปัจจุบันซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาและสืบสานภูมิปัญญาไทยให้ก้าวหน้าและยั่งยืนต่อไป อนาคตของ “ภูมิปัญญาไทย” ขึ้นอยู่กับชุมชนปัจจุบันเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับ ชานนท์ วิสุทธิ์ชานนท์ (2558) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านในตำบลคลองแดน อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวบ้านและสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน มีการสืบทอด ภูมิปัญญาชาวบ้านผ่านบรรพบุรุษ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย และญาติพี่น้องและภูมิปัญญาชาวบ้านส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพของครอบครัว ทำให้ภูมิปัญญาชาวบ้านบางส่วนยังคงมีรุ่นลูกหลานสืบทอดต่อกันมา จนถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาไทยของชาวจังหวัดพิษณุโลก เช่น กลองยาว, การทอผ้า, การแสดงลิเก, อาหารพื้นถิ่น, งานฝีมือ เช่น งานแกะสลักบายศรี งานฝีมือดอกไม้สด เป็นต้น, สอดคล้องกับ วิโรฒ ศรีสุโร (2528: 86) ให้ความหมายว่า เป็นผลงานสำเร็จของชาวบ้านที่มีคุณค่าทางศิลปะพอสมควร เป็นการบ่งบอกให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาดของช่างระดับพื้นบ้าน ที่สามารถแก้ปัญหาธรรมดาๆ ให้อุดม มีลักษณะสืบทอดกันมาต่อหลายชั่วอายุคน ส่วนใหญ่จะเป็นผลงานทางเครื่องมือเครื่องใช้ในการยังชีพ และจรรโลงใจในพุทธศาสนา ผลิตผลของงานศิลปะพื้นบ้านจึงเน้นหนักในทางประโยชน์ใช้สอยเป็นจุดใหญ่ และยังมีการนวดแผนไทย, และละครชาตรี โดยมีปราชญ์ในชุมชนซึ่งมีความชำนาญ/เชี่ยวชาญ ได้แก่ คุณสมหวัง ช่วยเรืองรา เป็นผู้ที่ทำกลองในอดีต คุณวิม เกาเทียน เป็นผู้ที่เป็นศาสนพิธีกรในงานพระราชทานเพลิงศพของจังหวัดพิษณุโลก คุณเสนา แก้วพรม และ คุณธวัชชัย คนชม เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการแสดงลิเก ที่มีเอกลักษณ์และแนวทางการเผยแพร่เฉพาะตัว ปรับให้เข้ากับการผู้ชมศิลปะของชุมชนในปัจจุบัน สอดคล้องกับ อภิญา ชำนิ (2557) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องบทบาทและแนวทางการส่งเสริมอาชีพลิเกในชุมชนตรอกลิเก จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมในแง่มุมของการสร้างชุมชนลิเกเข้มแข็ง เปลี่ยนจากสลัมลิเกเป็น ฮอลลีวูดลิเก(Hollywood

likae) เป็นการดำเนินการความร่วมมือในทุกภาคส่วนให้เกิดความสำนึกทางวัฒนธรรม จำแนกแนวทางการส่งเสริมออกเป็น 3 ส่วน คือ 1. แนวทางการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ 2. แนวทางการส่งเสริมโดยเน้นเรื่องจิตสำนึกของเยาวชน 3. แนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ยังมีคุณบุญยิ่ง จันทรเกษตร และคุณประกอบ อยู่คง เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องของการนวดแผนไทย ร้อยตรีเย็น ท้วมเพ็ง และคุณซีเจิ้น ท้วมเพ็ง เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องของดนตรีไทย ทั้งนี้ในชุมชนยังมีการอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาในบางเรื่องโดยอาศัยชุมชนเป็นผู้สืบทอด โดยในเขตชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลกมีการอนุรักษ์การรำกลองยาว, การแสดงลิเก, การนวดแผนไทย และงานฝีมือ เช่นงานแกะสลัก บายศรี งานฝีมือดอกไม้สด แต่ยังไม่เห็นหน่วยงานใดเป็น ผู้ส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาอย่างจริงจังมีเพียงบางหน่วยงานที่เข้ามามีส่วนในการสำรวจข้อมูลทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ภูมิปัญญาของชุมชนเพื่อจัดทำฐานข้อมูลของหน่วยงาน จะมีเพียงบางหน่วยงานเท่านั้นที่มาสสนับสนุนงบประมาณรวมไปถึงการขับเคลื่อนงานทางด้านนี้แต่ก็มาสสนับสนุนไม่มากนัก เช่น เทศบาลนครพิษณุโลก พัฒนาชุมชนหน่วยที่ 36 และมหาวิทยาลัยนเรศ ทั้งนี้ควรจัดกิจกรรมในวันเสาร์ – อาทิตย์ หรือในช่วงเทศกาล วันสำคัญต่างๆ โดยอาศัยพื้นที่การจัดกิจกรรมในชุมชน เช่น อาคารเอนกประสงค์ของชุมชนหรือลานจัดกิจกรรมของชุมชน เป็นต้น สำหรับรูปแบบของการให้บริการวิชาการทางด้านศิลปวัฒนธรรมควรจะเป็นรูปแบบการฝึกอบรมหรือการอบรมเชิงปฏิบัติการโดยให้ความรู้แก่ชุมชนอย่างสม่ำเสมอเพื่อที่ชุมชนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในเชิงพาณิชย์ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยการสำรวจความต้องการรับบริการวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรมีการเพิ่มพื้นที่ และกลุ่มตัวอย่างให้มีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งนี้ต้องอาศัยข้อมูลจากหน่วยงานราชการในพื้นที่ประกอบกับข้อมูลของสถานศึกษา และผู้นำชุมชนต่างๆ ประกอบกันเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการกำหนดหัวข้อในการวิจัยทางด้านศิลปวัฒนธรรมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยอาศัยข้อมูลที่เคยมีการทำวิจัยมาแล้วเป็นฐานข้อมูลเบื้องต้นก่อนการลงพื้นที่ทำวิจัยสำรวจข้อมูลต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1. เมื่อมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามให้งบประมาณสนับสนุนให้จัดโครงการบริการวิชาการที่สอดคล้องตามความต้องการของชุมชนแล้วสามารถทำวิจัยศึกษาการจัดกิจกรรม เมื่อหาข้อปรับปรุงพัฒนาการกิจกรรมครั้งต่อไปได้

2. ควรมีการวิจัยในรูปแบบนี้ในชุมชนที่เหลือ เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านศิลปะพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก และเพื่อทราบถึงความต้องการรับบริการวิชาการของชุมชน

3. ควรมีการทำวิจัยที่สามารถนำสินค้าของชุมชนมาสร้างรายได้ในเชิงพาณิชย์มากขึ้น เพื่อให้ชุมชนมีรายได้ อันจะนำมาซึ่งการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- แก้วกร เมืองแก้ว. (2543). **มังคละ : กรณีศึกษาวงดนตรีพื้นบ้านของนายพรต คชนิล**. กรุงเทพมหานคร :
ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2541). **แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา**.
กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. (๒๕๓๕). **ความหมายและขอบข่ายงานวัฒนธรรม**.
กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ชานนท์ วิสุทธิชานนท์ . (2557). **การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านในตำบลคลองแดน
อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา**. สงขลา : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ .
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2536). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากรทิศทางไทย**. 2(3): 5; สิงหาคม,
2536.
- มณีนีภา ชูติบุตร และนิคม ชมพูหลง. (2538). **แนวทางการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการ
จัดการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- มโน พิสุทธิรัตนานนท์. (๒๕๓๙). **เอกสารประกอบการสอน วิชาศิลปะพื้นบ้าน**. สงขลา :
ภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนรินทรวิโรฒ ภาคใต้.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ:
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ศิริสุภา เอมหยวกและสนทยา สาลี. (2559). **การพัฒนาฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารในพื้นที่
ชุมชนวัดโบสถ์จังหวัดพิษณุโลก**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
สุภาดา แจงกระจ่าง. (2556). **การแพทย์พื้นบ้าน ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก**.
มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อภิญา ชำนิ. (2557). **บทบาทและแนวทางการส่งเสริมอาชีพลิเกในชุมชนตรอกลิเก จังหวัด
นครสวรรค์**.
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เทศบาลนครพิษณุโลก. (๒๕๕๖). **การจัดตั้งชุมชนย่อยภายในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก**.
<http://www.phsmun.go.th/pages-๓๙-Community>. (วันที่สืบค้นข้อมูล ๘ พฤษภาคม
๒๕๖๐).
- ประภาศิริ กลางพอน. **ความหมายของภูมิปัญญา**. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.ipesp.ac.th/learning/thaistory/>. (วันที่สืบค้นข้อมูล ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐).
- มารุต อัมรานนท์. (๒๕๓๓). **ลักษณะของงานศิลปะพื้นบ้าน**. เข้าถึงได้จาก:
<http://wasan-art.blogspot.com>. (วันที่สืบค้นข้อมูล ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐).

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

วิโรฒ ศรีสุโร. (๒๕๒๘). ความหมายของศิลปะพื้นบ้าน. เข้าถึงได้จาก: <http://wasan-art.blogspot.com>. (วันที่สืบค้นข้อมูล ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐).

สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการจังหวัด. (2560) แผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดปี 2561-2564. <http://www.pad.moi.go.th> (วันที่สืบค้นข้อมูล 14 พฤศจิกายน 2560).

เอี่ยม ทองดี (2542). ลักษณะของภูมิปัญญา. เข้าถึงได้จาก:

<http://www.ipesp.ac.th/learning/thaistory>. (วันที่สืบค้นข้อมูล ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐).

ภาคผนวก

ประวัติผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการ

ชื่อ-นามสกุล : นางสาวธัญญพร มาบวบ
 ตำแหน่ง : เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป
 สังกัด คณะ/สำนัก/กอง/ศูนย์ : สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
 ระดับการศึกษา : ปริญญาตรี
 ประสบการณ์ในการทำงาน/การวิจัย : ปี 2559 การวิเคราะห์การดำรงอยู่ของพิธีกรรมเบื้องต้นของชาวไทยทรงดำ บ้านบัวยาง อำเภอวชิรบารมี จังหวัดพิจิตร
 ปี 2560 การพัฒนาบายศรีสู่เชิงพานิชย์
 ปี 2560 การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ สืบสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะการแสดง กรณีศึกษาการ ชำบรื่องทำนองสรภัญญะเป็นภาษาอีสาน ของตำบล บึงกระจับ อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

สถานที่ติดต่อ : 66 ถนนวังจันทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
 หมายเลขโทรศัพท์/โทรสาร 055-230596
 E – mail Tunya.dior@gmail.com

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ-นามสกุล : ว่าที่ร้อยตรีศิริพงศ์ กันตะบุตร
 ตำแหน่ง : เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป
 สังกัด คณะ/สำนัก/กอง/ศูนย์ : สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
 ระดับการศึกษา : ปริญญาตรี
 ประสบการณ์ในการทำงาน/การวิจัย : ปี 2560 เรื่อง การพัฒนาบายศรีสู่เชิงพานิชย์
 ปี 2560 การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ สืบสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะการแสดง กรณีศึกษาการ ชำบรื่องทำนองสรภัญญะเป็นภาษาอีสาน ของตำบล บึงกระจับ อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

สถานที่ติดต่อ : 66 ถนนวังจันทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
 หมายเลขโทรศัพท์/โทรสาร 055-230596
 E – mail Zankdanger@hotmail.com